

Viladecans de cara al mar

Criteris ambientals pel planejament integrat del litoral de Viladecans, Baix Llobregat.

Sandra García Pérez
Dirigit per Consol Pérez

Resum

Des de la unió europea i d'altres àmbits s'han iniciat diverses iniciatives per a la protecció del litoral. Les zones costaneres pateixen alts nivells de concentració de població i d'erosió, per aquest motiu s'estan desenvolupant diverses polítiques de gestió de les àrees litorals integrant tots els factors que hi intervenen: ambiental, socioeconòmic, cultural, jurídic,... D'aquí ha nascut el concepte de Gestió Integrada de Zones Costaneres (GIZC).

Dintre d'aquest context aquesta tesina aplica la fase més inicial de la GIZC, la identificació de criteris ambientals pel planejament que es pugui desenvolupar en el litoral, en aquest cas del municipi de Viladecans.

Introducció

La ciutat de Viladecans ha experimentat en els darrers anys un important procés de transformació des del punt de vista físic, econòmic i social, que ha permès superar carències i dèficits històrics, tant estructurals com pel que fa a l'oferta de serveis al ciutadà, aprofitant les oportunitats sorgides d'acord amb la seva situació de nova centralitat metropolitana.

El municipi de Viladecans és un territori dividit en dues àrees: muntanya i mar, per barreres infraestructurals com són la via del tren de RENFE i l'autopista C32. A la zona nord de l'eix de divisió s'ha desenvolupat el casc urbà i les activitats econòmiques principals i a la part sud s'estenen els camps de

conreu fins arribar a la plana deltaica i la platja.

L'àrea forestal del municipi forma part del Parc de Montbaig-Montpedrós, i s'està portant a terme la seva ordenació, senyalitzant els itineraris i protegint els torrents.

A la franja de mar, es situa el Delta del Llobregat, format per diferents espais naturals protegits que formen part de la Xarxa Natura 2000, i la platja, que fins l'actualitat havia estat ocupada per càmpings que impedièen el seu accés a la població, degut a l'ampliació de l'aeroport aquestes activitats periurbanes han desaparegut i han obert la possibilitat d'apropar el litoral de Viladecans a la ciutadania.

El govern municipal té el projecte de connectar la ciutat amb el mar, dintre del marc del Parc del Delta. Consisteix en el desenvolupament sostenible de l'àrea deltaica de Viladecans al nord de l'autovia C31 al llarg de tot el terme municipal, entre Gavà i la nova zona aeroportuària. Els seus objectius són:

- La recuperació del front del litoral de la ciutat i altres àmbits degradats
- La protecció i la potenciació dels espais d'interès natural i agrícoles del delta així com el seu paisatge característic
- La integració d'altres activitats com les turístiques i les del lleure

Paral·lelament, s'està desenvolupant en el territori el Parc de Negocis, una de les operacions estratègiques més importants del municipi on s'ubicarà el Parc Aeroespacial i de la Mobilitat de Catalunya, un espai industrial, una àrea d'oci, un centre de convencions i diversos hotels que comportarà la ocupació de 500.000 m² i la creació de 10.000 llocs de treball.

Aquesta actuació urbanística i les construccions d'infraestructures com són la nova L12 del metro modificarà les

dinàmiques del territori i afectarà als espais naturals que el comprenen.

Per aquest motiu, aquesta tesina desenvolupa una proposta de criteris de planejament i gestió integrada del litoral del municipi de Viladecans tenint en **compte els projectes formulats pel govern consistorial, les actuacions urbanístiques estratègiques d'àmbit metropolità i el context territorial de la ciutat.**

Objectius

L'objectiu general del projecte és desenvolupar una proposta de planejament i de gestió integrada del litoral del municipi de Viladecans.

Els objectius específics del projecte són els següents:

1. Estudiar la dinàmica territorial entre els diferents usos i elements que intervenen en el litoral
2. Analitzar el impacte de les diferents iniciatives econòmiques que es portaran a terme en la façana litoral del municipi: Parc de negocis, camp de golf,...
3. Analitzar la influència que l'àrea metropolitana de Barcelona exerceix sobre el territori
4. Identificar les pressions social, ambientals i econòmiques a les que està sotmès el municipi i com repercuteixen en el medi litoral
5. Realitzar un planejament del litoral integrat amb el sistema hídric del municipi, el paisatge agrícola i la reserva natural de l'espai PEIN del Delta del Llobregat
6. Desenvolupar una proposta de gestió integrada del litoral

Metodologia

1. Recopilació de la informació

Recopilació de la informació necessària per portar a terme el

projecte. A l'apartat de bibliografia es llista la informació obtinguda.

2. Anàlisi i selecció de la informació obtinguda

Seleccionar la informació més important per realitzar el projecte, ordenar-la i classificar-la.

3. Definició de les unitats de gestió

A partir de la fase 2 es defineix les unitats de gestió del territori que han estat:

- Muntanya
- Zona Industrial
- Nucli urbà
- Litoral

Després es realitza la divisió objecte d'estudi en subunitats, que han estat:

- Conreus
- Aiguamolls
- Platja

4. Selecció d'indicadors

Per cadascuna de les unitats de gestió definides s'establiren indicadors d'avaluació i de seguiment.

5. Diagnòs

- a) Identificar els problemes, pressions i impactes sobre el territori
- b) Avaluar els projectes executats o planificats en la zona d'estudi
- c) Interpretar tots els elements que hi ha al territori per a poder realitzar:
 - Mapa de vulnerabilitat i zonificació ambiental
- d) Mesurar el valor ambiental i socioeconòmic dels espais protegits

6. Conclusions

Redacció de les conclusions en funció dels elements interpretats en la diagnòs del territori

7. Elaboració de la proposta

Realitzar propostes de criteris ambientals pel planejament i gestió integrada del litoral del municipi de Viladecans.

Descripció de l'àmbit

El terme municipal de Viladecans té una forma sensiblement rectangular, amb l'eix orientat N-NO/S-SE.

S'assenta a la dreta del riu Llobregat, entre els estanys del Remolar i la Murtra, a llevant i a ponent respectivament. A l'oest llinda amb el terme municipal de Gavà, per l'est limita amb els municipis de Sant Boi de Llobregat i el Prat de Llobregat. Pel nord fa de límit amb el terme de Sant Climent de Llobregat. Pel sud la mar mediterrània.

L'extensió del municipi és de 2038,3 ha, el 15% del territori conforma la serralada litoral i la resta constituït pels glacis on s'aixeca el nucli urbà, i majoritàriament per les terres de la plana deltaica, fins arribar al mar on la línia de costa té una longitud de 2,4 km.

Anàlisi: Unitats Ambientals de gestió

El municipi de Viladecans té una diversitat d'espais molt singular, degut a la seva forma rectangular allargada que comunica el mar amb la muntanya. Malgrat a aquesta riquesa paisatgística a causa de les necessitats infraestructurals de la comarca i l'àrea metropolitana de Barcelona i de la planificació urbanística municipal, el seu territori s'ha anat fragmentant en petites unitats.

Aquestes unitats tenen unes característiques i particularitats ambientals que fan que s'hagin de gestionar separatament per poder analitzar les seves necessitats, vulnerabilitats i potencialitats i que a partir d'una visió local i aïllada permetran tenir una imatge conjunta

del territori al qual pertanyen. S'han identificat 4 unitats:

1. Muntanya
2. Nucli urbà
3. Zona industrial
4. Litoral

Diagnosi

• Mapa de vulnerabilitat:

Els criteris per elaborar el mapa de vulnerabilitat es basen en paràmetres específics i representatius que permetran valorar l'estat de cada subunitat ambiental, assignant-li una de les següents categories: molt alt, alt, mig, baix o nul.

Els paràmetres són els següents:

a) Hidrologia superficial

- Paràmetres biològics
 - Índex de qualitat en funció de la vegetació associada
 - Índex de qualitat en funció de la fauna piscícola
 - Índex de qualitat en funció de macroinvertebrats
- Paràmetres físico-químics

No hi dades dels punts de control en tota la unitat litoral.

b) Hidrologia subterrània

- Conductivitat elèctrica
- Nivell piezomètric

c) Hidrologia marina

- Qualitat sanitària de l'aigua de bany
- Anàlisis microbiològiques
- Aspecte visual de l'aigua de bany
- Aspecte visual de la sorra

d) Zones humides

- N° hàbitats de zones humides protegits

e) Vegetació

- Grau de la naturalitat de les comunitats vegetals
- Diversitat
- Singularitat
- Fragilitat
- Protecció

f) Fauna

- Hàbitats d'interès
 - Grau de naturalitat i importància en processos d'interès biològics de diferents espècies (nidificació i cria, alimentació,..)
 - Presència d'espècies d'especial interès
 - ✓ Vulnerables
 - ✓ En perill
 - ✓ En programes especials de recuperació
- Règim de protecció
- Corredors, connectors biològics i desplaçaments
 - Rutes principals de grans moviments migratoris
 - Connectors entre dos espais naturals, etc

g) Paisatge

- Figures de protecció
- Naturalitat
- Singularitat
- Elements del patrimoni cultural

• Estudi d'impactes

- ✓ Unitat litoral

Els principals impactes en aquesta unitat són:

- **Nul·la accessibilitat i permeabilitat des del nucli urbà i d'altres unitats i subunitats ambientals del municipi:** les infraestructures paral·leles a la línia costanera presents divideixen el territori en diferents porcions no comunicades, impeding arribar des del nucli urbà caminant o en bicicleta, i impeding la seca connexió ecològica efectiva.
- **Fragmentació del Delta:** divisió de la franja costanera per existència de diverses infraestructures que fragmenten en territori de la façana litoral i desconnecten parcialment els diferents hàbitats entre si.
- **Força pressió històrica de les infraestructures i equipaments** existents sobre els hàbitats d'interès, alguns dels quals han desaparegut.

A continuació es mostra el mapa de vulnerabilitat obtingut:

- **Contaminació de les aigües freàtiques i superficials:** degut a la infiltració en el subsòl de líquids tòxics provinents de cotxes i del lixiviat de les deixalles dipositades a la planta de transferència.
- **Contaminació del sòl:** degut a l'ús habitual dels pesticides i adobs en la pràctica agrícola. Aquests productes provoquen modificacions en les propietats del sòl, produint alteracions químiques i presència de metalls pesants en el sòl.

✓ Aiguamolls

Impactes actuals:

- **Contaminació dels aqüífers i dels estanys, canals i maresmes i de la platja de Viladecans:** els abocaments de les indústries a la xarxa hídrica que no arriba a la planta depuradora i els pesticides dels agricultors són els principals problemes de la contaminació de les aigües. A l'estany de la Murtra i el Remolar hi arriba aigua provinent dels canals de reg i del aqüífer superficial que han acumulat productes contaminants degut a les males pràctiques agrícoles i industrials.
- **Risc de pèrdua de biodiversitat i de l'equilibri natural de l'ecosistema dels espais PEIN el Remolar i la Ricarda degut a l'ampliació de la tercera pista de l'aeroport de Barcelona:** suposarà un obstacle entre els dos espais, la problemàtica que es produeix és la falta de corredors biològics per assegurar la biodiversitat i la comunicació de les espècies dels dos espais que es troben en equilibri.

- **Salinització:** provocada per l'ús excessiu de les aigües freàtiques durant els últims anys implicant una disminució de l'aqüífer i afavorint l'entrada de l'aigua de mar per la zona més pròxima a la costa

Impactes potencials

- **Impacte negatiu sobre factors ambientals del territori,** degut a noves instal·lacions esportives i turístiques no respectuoses amb l'entorn natural, que poden causar un desequilibri en la dinàmica natural d'aquests, com: el paisatge dunar, el cicle de l'aigua, la vegetació deltaica i les seves imprescindibles funcions ecològiques sobre les aus nidificants d'Europa i Àfrica.
- **Impacte visual i acústic** del projecte de construcció del camí de les Filipines

✓ Platja

Impactes actuals:

- **Impermeabilització i aïllament de la subunitat platja:** degut a la presència de càmping i centre d'oci situats a prop de la C-31 i que limita aquesta subunitat, han comportat una barrera física entre la plana deltaica i la platja.

Impactes potencials:

- **Pressió sobre l'hàbitat dunar:** la construcció de complexos hotelers i esportius que es podrien desenvolupar, segons els usos permesos en la qualificació 18 ce del PDUSC, a la platja de Viladecans podria comportar greus conseqüències sobre el complex dunar, protegit per la

directiva d'hàbitats de la Unió Europea.

La pressió que poden exercir aquestes activitats pot comportar canvis irreversibles com: l'alteració de l'equilibri dinàmic dunes-platges i la pèrdua de la vegetació.

Conclusions

La divisió del municipi de Viladecans en diferents unitats ambientals ha permès obtenir un retrat de la realitat territorial que ha facilitat els seu anàlisis i el posterior diagnòstic. En base a l'estudi de vulnerabilitat i la identificació d'impactes de la unitat litoral s'han extret les següents conclusions:

- **La riquesa natural del litoral de Viladecans està en risc de desaparèixer**, ja que resten poques zones de naturalitat i les que existeixen són molt vulnerables degut a la pressió exercida per les infraestructures i projectes que es volen desenvolupar en aquest àmbit.
- Els projectes futurs que s'executaran a la unitat litoral poden comportar impactes negatius sobre el territori, sinó es regula el seu desplegament i no es considera l'entorn natural. **La integració de criteris ambientals en l'aplicació de les seves directrius serà essencial** per la conservació de les reserves naturals i els espais protegits del Delta del Llobregat.
- La desaparició dels càmpings situats en la primera línia de la platja de Viladecans són **una oportunitat per transformar la franja costanera en un nou centre d'oci i cultural per**

a la població. S'ha de potenciar el caràcter educatiu, de la conservació d'un espai tan fràgil i vulnerable com és la platja, sobre les generacions futures i de la importància de disposar d'una zona on poder gaudir de la naturalesa i de la ciutat.

- Els camins rurals han de ser considerats com una via de comunicació alternativa al traçat del camí de les Filipines, **s'ha d'evitar limitar la connexió del nucli urbà amb la platja en una única direcció**. Els camins agrícoles com: camí de Llanassos, camí de Pi Tort i camí de Serral Llarg poden ser la base d'una nova xarxa que comuniqui les subunitats del litoral entre sí, el nucli urbà i l'àrea forestal de Viladecans.
- És evident la **manca de control de la qualitat de les aigües**, no es disposen de dades de les aigües superficials, impeding obtenir un seguiment de l'evolució de l'estat qualitatiu de la xarxa hídrica.
- És necessari **establir un reglament amb criteris constructius que segueixin valors ambientals** per a totes les fases de l'execució i del disseny urbà i arquitectònic, pels projectes que es desenvolupin en tot el territori del municipi i en especial en la unitat litoral.
- Per obtenir una major protecció i conservar els espais naturals del Delta del Llobregat es requereix **l'elaboració d'un pla de gestió**. La creació del Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals

del Delta del Llobregat ha estat el primer pas, però basant-se en la situació actual del Delta del Llobregat l'elaboració d'eines de gestió ha de ser immediata i anterior als projectes urbanístics que es volen desenvolupar.

- La supervivència del Delta del Llobregat pot ser viable si s'evita l'aïllament dels hàbitats que el componen i s'estableixen zones de connectivitat, **no tan sols a nivell d'unitat sinó també local i inclús regional.**

Bibliografia

1. Estudis genèrics

- ***White paper : Coastal Zone Management in the Mediterranean.*** UNEP United Nations Environment Programme, Mediterranean Action Plan, Priority Actions Programme. 2001
- ***Good Practices Guidelines for Integrated Coastal Area Management in the Mediterranean.*** UNEP United Nations Environment Programme, Mediterranean Action Plan, Priority Actions Programme an European Commission. 2001
- ***Project ENPLAN – Avaluació Ambiental de Plans i Programes.*** Finançat pel Programa Interreg IIIB MEDOCC. 2004
- ***Estudi dels criteris ambientals del planejament sostenible.*** Universitat Politècnica de Catalunya, Centre de Política del Sòl i Valoracions i Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya -. Abril, 2003
- ***Toward quality coastal tourism, Integrated quality management (IQM) of coastal tourist destinations.*** Enterprise Directore-General

Tourism Unit. European Commission, 2000

- ***State of the coasts in Europe.*** European Topic Centre- Universitat Autònoma de Barcelona and European Environment Agency. November, 2004

2. Estudis específics de l'àmbit de treball

- ***Pla General Metropolità del 1976***
- ***Pla del litoral***
- ***Modificació puntual del Pla General Metropolità a l'àmbit de la plana deltaica de Viladecans:***
 - Informe mediambiental
 - Estudi de característiques paisatgístiques i de factors ambientals de la plana deltaica de Viladecans. Condicions i formes per a l'ordenació
- ***El Montbaig-Montpedrós un espai natural periurbà. DEPANA. 2000***

3. Articles

- ***El litoral: naturalesa domada?.*** Jordi Serra i Elisabet Roca. Eurosion Project, ICTA-UAB. Publicat a la revista Papers nº 41, Juliol 2004.
- ***Planificació i gestió integral del litoral: eines, estratègies i bones pràctiques***(recull d'articles). Diputació de Barcelona, 2004.
- ***Actualización geológica del Delta del Llobregat (Barcelona, España). Implicaciones geológicas e higrogeológicas.*** F.J. Alacalá-García, J.Miró y M.Martín-Martín. Instituto Geológico y Minero de España, 2003.

4. Llibres

- **Medio Ambiente y desarrollo en áreas litorales. Introducción a la Planificación y Gestión Integradas.** Juan M. Barragán Muñoz. Servicio de publicaciones Universidad de Cádiz, 2003.
- **Viladecans i el seu entorn natural.** Miquel Domènech i Roig. 1982

5. Legislació

Medi Natural

- DECRET 275/1999, de 13 d'octubre, de modificació del Decret 226/1987, de 9 de juny, de declaració de les reserves naturals parcials del Delta del Llobregat de la Ricarda-Ca l'Arana i el Remolar-Filipines.
- RESOLUCIÓ MAH/1509/2005, de 9 de maig, per la qual es dona publicitat a l'Acord del Govern de 3 de maig de 2005, pel qual s'aprova la constitució del Consorci per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat i se n'aproven els Estatuts.
- Pla especial de protecció i millora del Parc Agrari del Baix Llobregat. DOGC núm.4216, 10 de setembre de 2004.
- DIRECTIVA 92/43/CEE, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de fauna i flora silvestres.

Aigües

- REAL DECRETO 606/2003, DE 23 de mayo, por el que se modifica el Real Decreto 849/1986, de 11 de abril,

por el que se aprueba el reglamento del Dominio Público Hidráulico, que desarrolla los Títulos Preliminar I, IV, V,VI y VII de la ley 29/1985, de 2 de agosto, de aguas.

Costes

- DECRET 55/1992, del 10 de febrer; pel qual s'atribueixen competències al Departament de Política Territorial i Obres Públiques en la zona de servitud de protecció de la Llei de costes
- LEY 22/1988, DE 28 DE JULIO, DE COSTAS.
- REAL DECRETO 1471/1989, de 1 de diciembre, por el que se aprueba el reglamento general para el desarrollo y ejecución de la ley 22/1988, de 28 de julio, de costas.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on "Integrated Coastal Zone Management: A Strategy for Europe" (COM/00/547 of 17 Sept. 2000)

Urbanisme

- DECRET LEGISLATIU 1/2005, de 26 de juliol, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei d'urbanisme.
- LLEI 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme
- DECRET 287/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el reglament parcial de la Llei 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme

- Normes urbanístiques del Pla General Metropolità, 1976

Públiques de la Generalitat de Catalunya.

- <http://mediambient.gencat.net> : web del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

6. Informació cartogràfica

- **Cartografia de base i ortofomapes en format digital.** Font: Ajuntament de Viladecans i Generalitat de Catalunya.
- **Cartografia de vegetació de l'estudi d'Impacte Ambiental.** Font: AENA.
- **Plànols de la Modificació puntual del Pla General Metropolità l'àmbit de la plana deltaica de Viladecans.** Font: Ajuntament de Viladecans.

7. Pàgines web consultades

- mediambient.gencat.net/aca : Agència Catalana de l'Aigua
- www.casasdenpuig.com: Centre de Documentació Ambiental de l'Ajuntament del Prat del Llobregat
- www.pladelta.org : Centre d'Informació del Pla Delta
- <http://ec.europa.eu/environme nt/iczm/home.htm> : web oficial de la Gestió Integrada de Zones Costaneres de la Unió Europea
- www.plalitoral.net : web del Pla Estratègic per al litoral Metropolità
- <http://elfar.diba.es/> : Consorci el Far, Centres dels Treballs del Mar
- http://www.mma.es/portal/seccion/acm/aguas_marinas_litoral/medio_marino/gizc/index.htm : apartat de la web del Ministeri de Medi Ambient dedicat a la Gestió Integrada de Zones Costaneres.
- www.idescat.net : Institut Català d'estadística
- www.aj-viladecans.es : web de la ciutat de Viladecans
- <http://www10.gencat.net/ptop> : web del Departament de Política Territorial i Obres